İcbari Tibbi sığortanın Azərbaycanda tətbiqi və xarici təcrübə ilə müqayisəsi

Sığorta-sığortalının əmlakının və əmlak mənafelərinin müdafiəsi sahəsində münasibətlərdir. Sığorta iqtisadi anlayış İcbari tibbi sığorta sığortanın növlərindən biri olub, Tibbi sığorta sağlamlığın qorunması sahəsində əhalinin sosial müdafiəsi forması olmaqla, sığorta hadisəsi baş verdikdə sığortaolunanın tibbi xidmət və dərman yardımı almasına təminat verir. Tibbi sığorta icbari və könüllü formada həyata keçirilir. İcbari tibbi sığorta dövlət sosial sığortasının tərkib hissəsi olmaqla, sığorta hadisəsi zamanı sığortaolunanlara icbari tibbi sığortanın maliyyə mənbələri hesabına və xidmətlər zərfi çərçivəsində sığortaolunanların tibbi yardım almasını təmin edir. Könüllü tibbi sığorta sığortaolunanların əlavə tibbi xidmət və dərman yardımı almasını təmin edir. 2016 ci ildə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Fərmanı əsasında "İcbari Tibbi Sığorta üzrə Dövlət Agentliyi" (bundan sonra - Agentlik) publik hüquqi şəxs yaradılmışdır. Agentliyin Quba, Mingəçevir, Şəmkir, Gəncə, Şamaxı ,Şirvan, Göyçay,Cəlilabad,Lənkəran,Ağcabədi filialları mövcuddur.

Agentlikdən əlavə olaraq TƏBİB-"Tibbi Ərazi Bölmələrini İdarəetmə Birliyi" publik hüquqi şəxs Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2018-ci il 20 dekabr tarixli 418 №-li Fərmanına əsasən yaradılmışdır TƏBİB-in əsas vəzifəsi icbari tibbi sığortanın tətbiqi ilə əlaqədar tibb müəssisələrinin idarəedilməsini və bu sahədə nəzarəti həyata keçirməkdir. Tibb müəssisələrində tibbi xidmətlərin keyfiyyətinin müasir tələblərə uyğunlaşdırılmasına nəzarət edəcək. İTS xidmətləri zərfi baza və əlavə hissələrdən ibarət olacaq. Baza zərfinə daxil olan tibbi xidmətlər və tariflər Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2016-cı il 28 dekabr tarixli 1181 nömrəli Fərmanı ilə təsdiq edilmişdir. Mingəçevir şəhərinin, Yevlax və Ağdaş rayonlarının inzibati ərazilərində tətbiq olunan icbari tibbi sığortanın baza zərfinə daxil olan tibbi xidmətlərin sayı 1829-dur.

Pilot layihə icbari tibbi sığorta çərçivəsində vətəndaşlar aşağıdakı xidmətləri əldə edə bilərlər:

- Təcili və təxirəsalınmaz tibbi yardım (o cümlədən ambulans xidməti);
- İlkin səhiyyə (ailə həkimi) xidməti;
- Ambulator şəraitdə müayinə və müalicə;
- Stasionar müalicə;
- Funksional-diaqnostik müayinələr (USM, KT, MRT və s.);
- Fizioterapevtik xidmətlər;
- Laborator müayinələr;
- Hamiləlik və doğuş xidməti;
- Təcili vaksinasiyalar (quduzluq, tetanus, ilan zəhəri əleyhinə və s.);
- Uşaqların peyvənd təqvimi əsasında planlı vaksinasiya;
- Cərrahi əməliyyatlar (o cümlədən dəyəri yüksək olan həyati vacib açıq və qapalı ürək-damar əməliyyatları, koxlear implantasiya və s.);
- Müxtəlif xəstəliklər üzrə ciddi dispanser müşahidə.

Əlavə hissəyə aid olan ixtisaslaşdırılmış tibbi yardımdan istifadə etmək üçün isə icbari tibbi sığorta ödənişi ödənilməlidir. İcbari tibbi sığorta haqları 1 aprel 2020-ci il tarixindən ödənilməyə başlanacaq.Ölkə əhalisinin 45 faizini təşkil edən imtiyazlı təbəqə üzrə isə sığort aödənişi dövlət büdcəsi hesabına ödəniləcək.qanuna əsasən icbari tibbi sığortanın maliyyə mənbələri icbari sığorta fondunda cəmləşir və bu fonda maliyyə mənbələri xidmətlər zərfinin baza hissəsi üzrə -təqvim ili üçün adambaşına 29 (iyirmi doqquz) manat, xidmətlər zərfinin əlavə hissəsi üzrə sığortalı tərəfindən - hesablanmış əməyin ödənişi fondunun 2 faizi, sığortaolunan tərəfindən - işçinin əməködənişının 2 faizi məbləğində ödənişlərdən toplanır.Xidmətlər zərfinin əlavə hissəsinə münasibətdə sığortaolunanlar təqvim ili üzrə adambaşı 120 manat ödəməlidir.

Rəsmi əmək müqaviləsinə əsasən işləyən şəxslər, mülki-hüquqi xarakterli müqavilələr əsasında işləri (xidmətləri) yerinə yetirən fiziki şəxslər, vergi ödəyicisi kimi vergi uçotuna alınmış fiziki şəxslər istisna olmaqla hər kəs icbari tibbi sığorta haqqı ödəməkdən azaddır. Onların sığortahaqları dövlət büdcəsi hesabına ödəniləcək. İcbari tibbi sığorta müddətli həqiqi hərbi xidmət hərbi qulluqçulara, həbs edilmiş şəxslərə, müəyyən müddətə azadlıqdan məhrumetmə və ömürlük azadlıqdan məhrum etmə növündə cəza çəkən şəxslərə (mənteqə tipli cəzaçəkmə müəssisələri istisna olmaqla), habelə "Tibbi Sığorta haqqında" Qanunun 15-2.3-cü maddəsində göstərilən şəxslərə aid olunduğu hallar istisna olmaqla Azərbaycan Respublikasının Miqrasiya Məcəlləsinə əsasən Azərbaycan Respublikasında müvəqqəti olan, müvəqqəti və ya daimi yaşayan əcnəbilər və vətəndaşlığı olmayan şəxslərə şamil edilmir.

Dövlət və neft sektorunda çalışan işəgötürən və işçilərdən aylıq hesablanmış əməyin ödənişi fondunun 8000 manata qədər olan hissəsindən 2%, 8000 manatdan yuxarı olan hissəsindən 0.5% miqdarında icbari tibbi sığorta haqqının tutulacaq. Qeyri-dövlət və qeyri-neft sektorunda çalışan işəgötürən və işçilərdən aylıq hesablanmış əməyin ödənişi fondunun 8000 manata qədər olan hissəsindən 1%, 8000 manatdan yuxarı olan hissəsindən 0.5% miqdarında icbari tibbi sığorta haqqı tutulacaq. 2021-ci ildən etibarən bu sektor üzrə işəgötürən vəişçilərdən əməkhaqqının 8000 manata qədər olan hissəsindən 2% miqdarında icbari tibbi sığorta haqqının tutulması müəyyən olunub.Mülki-hüquqi xarakterli müqavilələr əsasında işləri (xidmətləri) yerinə yetirən fiziki şəxslər aylıq gəlirlərinin 8000 manatadək (8000 manat da daxil olmaqla) olan hissəsinin 2 faizi, 8000 manatdan yuxarı olan hissəsinin 1 faizi miqdarında icbari tibbi sığorta haqqı ödəyəcəklər.1 aprel 2020-ci ildən etibarən

vergi ödəyicisi kimi vergi uçotuna alınmış fiziki şəxslər minimum aylıq əməkhaqqının 4 faizi miqdarında (Hazırda minimum əməkhaqqı 250 manat olduğu üçün ayda bu 10 manat təşkil edir) icbari tibbi sığorta haqqı ödəyəcəklər. Bu məbləğ hər ay üçün hesablanır və sonrakı ayın 15-dən gec olmayaraq tam məbləğdə ödənilir.Azərbaycan Respublikasının Vergi Məcəlləsinə əsasən vergi ödəyicisinin sahibkarlıq fəaliyyətini və ya digər vergi tutulan əməliyyatlarını müvəqqəti dayandırdığı halda vergi ödəyicisi kimi vergi uçotuna alınmış fiziki şəxslər (fərdi sahibkarlar) icbari tibbi sığorta haqqı ödəməkdən azaddır. Agentlik 2020-ci il ərzində respublikada icbari tibbi sığortanın tətbiqinin 4 mərhələdə həyata keçirilməsini nəzərdə tutub birinci mərhələdə icbari tibbi sığorta 20 regionda tətbiq olunacaq və bu proses yanvar-mart aylarını əhatə edəcək.Qeyd olunan regionlara Şəki şəhəri, Quba, Qusar, Xaçmaz, Şabran, Siyəzən, Xızı, Şamaxı, İsmayıllı, Ağsu, Qobustan, Balakən, Zaqatala, Qax, Oğuz, Qəbələ, Göyçay, Ucar, Zərdab və Kürdəmir rayonları daxildir. Qeyd edək ki, hazırda pilot layihənin həyata keçirildiyi inzibati ərazilərdə (Mingəçevir şəhəri, Yevlax və Ağdaş rayonları) də icbari tibbi sığorta sisteminin tətbiqi 1 yanvar 2020-ci ildən artıq başlanıb .

İkinci mərhələdə - aprel-iyun aylarında 17 region - Gəncə və Naftalan şəhərləri, Göygöl, Goranboy, Daşkəsən, Samux, Şəmkir, Qazax, Ağstafa, Gədəbəy, Tovuz, Bərdə, Tərtər, Ağdam, Ağcabədi, Füzuli və Beyləqan sözügedən sistemə qoşulacaq.

İyul-sentyabr aylarında, yəni üçüncü mərhələdə 14 regionda - Lənkəran və Şirvan şəhərləri, Masallı, Lerik, Yardımlı, Astara, Cəlilabad, Salyan, Neftçala, Biləsuvar, İmişli, Saatlı, Hacıqabul və Sabirabadda icbari tibbi sığorta tətbiq olunacaq.

Dördüncü mərhələdə - oktyabr-dekabr aylarında - Bakı və Sumqayıt şəhərlərinin, habelə Abşeron rayonunun əhalisi icbari tibbi sığortanın xidmətlər zərfindən istifadə edəcək.

Bütövlükdə sistemin maliyyələşdirilməsi cəhdində əlavə islahatlar gözlənilə bilər və gələcəkdə bu böyük ehtimalla mükafatların artacağını və faydaların daha da nisbətdə olacağını ifadə edəcəkdir.

İngiltərənin Milli Səhiyyə Xidməti (National Health Service-MSX) həkim təyinatlarından tutmuş təcili cərrahiyyə əməliyyatlarına qədər hər şeyi əhatə edən bütün sakinlərə tibbi müalicə təklif edir. Xidmət vergi əsaslıdır və sığorta haqları ilə əlaqəli deyil. İngiltərədə iki növ xəstəxana var - pulsuz olan MSX xəstəxanalar və özəl şirkətlər və ya adətən pulsuz olan xeyriyyəçilər tərəfindən idarə olunan müstəqil xəstəxana. MSX xəstəxanalarını MSX fondları idarə edir.

Bəzi iş yerləri öz faydaları paketinə özəl səhiyyə xidmətlərini daxil edir. İngiltərədə tibbi sığorta planlarını təqdim edən bir çox iri şirkət var, o cümlədən xaricə dost olan beynəlxalq firmalar:

- Allianz
- BUPA Global
- Cigna Global

Böyük Britaniyada 18 yaşına çatmamış uşaqlar (və ya 19 yaşında, əgər tam təhsilli olduqda), hamilə qadınlar və ya son 12 ayda bir körpə dünyaya gətirənlər üçün pulsuz diş müalicəsi mümkündür.

Diş baxımı MSX-də mövcuddur, lakin əksər səhiyyə xidmətlərindən fərqli olaraq, pul ödənməlidir.

- Birinci qrup (pound 22.70): Diş müayinələri, miqyası və lazım olduqda cilalanması;
- İkinci lent (pound 62,10): Doldurmaları, kök kanalının işini və dişlərin çıxarılmasını da əhatə edir;
- Üçüncü qrup (pound 269.30): Həmçinin taclar, protezlər, körpülər və laboratoriya işlərini əhatə edir;
- Təcili müalicə (pound 22.70): Ağrı kəsici və ya müvəqqəti doldurma kimi təcili yardımı əhatə edir

İngiltərədə uşaqlar üçün pulsuz bir peyvənd proqramı mövcuddur. Peyvənd təqviminə aşağıdakılar daxildir:

- Difteriya, tetanoz, böyüyən öskürək, poliomielit, hepatit B və Haemophilus qripi B tipli 6-in-1 peyvəndi;
- Qızılca, teplovi və qizilcha (MMR) peyvəndi;
- Uşaqların qripə qarşı peyvəndi

Tədqiqatlar İngiltərədəki 4 böyükdən 1-i və 10 uşağın 1-i psixi xəstəlik yaşadığını göstərdi. Psixi sağlamlıq xidmətlərini MSX-də pulsuz əldə etmək mümkündür.

Mövcud xidmətlər daxildir:

- psixoloji terapiya və məsləhət xidmətləri;
- narkotik və alkoqol müalicəsi xidmətləri;
- uşaqların psixi sağlamlıq müalicəsi xidmətləri;
- yemək pozğunluğu xidmətləri

Alman tibbi sığortasıDünyanın ən qədim sosial tibbi sığorta sistemlərindən biridir, 1880-ci illərin sonlarına təsadüf edir. Zaman keçdikcə sistem tədricən genişlənmişdir ki, 2019-cu ildə Almaniya əhalisinin 90% -i İcbari tibbi sığorta ilə əhatə olunur Alman səhiyyə sistemindəki ən böyük həlqəsi İcbari tibbi sığortadır.

Almaniyada hər bir işləyən və ildə 59.400 avrodan az gəliri olanlar avtomatik olaraq İcbari tibbi sığorta sisteminə (Gesetzliche Krankenversicherung - GKV) daxil olur. İlk 18 aydan sonra tibbi sığorta təminatçınızın dəyişdirilməsi də mümkündür .Əgər tələbəsinizsə, GKV ilə güzəştli qiymətə tələbə sağlamlığı sığortası üçün də qeydiyyatdan keçə bilərsiniz. İcbari tibbi sığorta haqları gəlirdən asılıdır.aylıq gəlirin 14.6% sığorata fondlarına ödənilməlidir. Ödənişlərin qiymətləndirmə həddi (2019: ayda 4.377,50 ^) aşıldığı təqdirdə yuxarıdakı gəlir ödənişnin hesablanmasında heç bir rol oynamır. İcbari tibbi sığorta uşaqlar və valideynlərin (ər və arvadın) da ailənin sığorta polisi ilə pulsuz sığortalanmasına imkan verir. (Gesetzliche Krankenversicherung - GKV). Vətəndaş işsizlik müavinəti kimi müavinət və ya müavinət alıra, avtomatik olaraq GKV-də qeydiyyata alınır; ödənişlər şəxsin qazancından çıxılır. Alman icbari tibbi sığortaçısı- GKV, Krankenkasssen (sağlamlıq sığortası və ya sığortaçısı) kimi tanınan 110-a yaxın qeyri-kommersiya təşkilatı tərəfindən idarə olunur.

Almaniyanın İcbari tibbi sığortası kifayət qədər xidmətlər təqdim edir:

- Xəstəxanada müalicə
- GP və həkim müayinələri
- Reabilitasiya, məsələn ev baxımı və ya fizioterapiya
- 35 yaşından etibarən sağlamlıq müayinəsi
- Xərçəng müayinəsi
- Dərman, sarğı, terapiya və eşitmə cihazları və ya əlil arabaları kimi vasitələr
- Diş müayinəsi
- Protezlər və taclar

18 yaşa qədər ortodontik müalicə

İcbari tibbi sığortası ilə ailə sığortası İcbari tibbi sığortanın böyük üstünlüklərindən biri də ailənizi və uşaqlarınızı heç bir əlavə xərc olmadan əhatə edə bilməsidir. Buraya daxildir:

- Həyat yoldaşları
- 23 yaşınadək uşaqlar, əmək qabiliyyəti yoxdursa
- 25 yaşa qədər uşaqlar məktəbdə və ya peşə təhsillərindədirlərsə
- Ögey övladlar, nəvələr və himayədar uşaqlar (yuxarıda olduğu kimi 23 və ya 25 yaşa qədər)

Pensiyaçılar da tibbi sığortadan yararlanırlar. Təqaüdçülər üçün İcbari tibbi sığorta (gesetzliche Krankenversicherung der Rentner) sxeminə ödəniş edilir. haqqlar pensiyadan tutulacaq (İcbari pensiyanın təxminən 14,6% -i). Pensiya fondunuz İcbari pensiyanızdan alınan mükafatın 50% -ni ödəyəcəkdir.

Açar sözlər: tibbi sığorta, icbari, 2020 qanun,Almaniya, İngiltərə

Ədəbiyyat:

https://modern.az/az/news/69828
https://its.gov.az
https://its.gov.az/page/tebib-1
https://its.gov.az/page/umumi-melumat
https://www.krankenkassenzentrale.de/wiki/incoming-en#shi
https://www.krankenkassenzentrale.de/wiki/incoming-en#shi
https://www.iamexpat.de/expat-info/german-health-insurance/statutory-health-insurance-germany
B.X.Ataşov Ə.Ə.Ələkbərov N.N.Xudiyev sığorta işi 2018
http://www.e-qanun.az/framework/80
https://its.gov.az/bloq/icbari-tibbi-sigortanin-2020-ci-ilde-olke-uzre-merheleli-sekilde-tetbiqi-teklif-olunur

Vüsal Cəfərov
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Dövlət İdarəçilik Akademiyasının Magistrantı